

Sigurne kuće

U ovom broju "Vremena protiv nasilja" bavimo se sigurnim kućama kao jednom od metoda u borbi protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama. Mnogi pogrešno misle da je otvaranje što većeg broja sigurnih kuća najbolje rešenje za ovaj problem. Taj stav je, međutim, potpuno pogrešan. Sigurne kuće su samo prvi korak u borbi, nikako poslednji, a ni slučajno jedini

Intervju: Vesna Stanojević

Većina slučajeva nasilja se ne prijavljuje

“Generalno, svi su protiv nasilja. Ono je postalo prva tema u ovoj zemlji s obzirom na to da je 20 godina taj problem tolerisan, ali podrška je više deklarativna”

Retko se događa da se jedna ličnost i njeno ime tako snažno izjednače sa borbom protiv nasilja, sa zaštitom žena i podizanjem njihovog dostojanstva. Vesna Stanojević, koordinatorka Sigurnih kuća i Savetovališta protiv nasilja u porodici, već mnogo godina, pomažući ženama u najkritičnijim životnim situacijama, spasavajući ih i među prvima javno upirući prstom na prikrivenu pošast ovog društva, postala je simbol zaštite žena sa podlivima, modricama i poniženjima kojima su bile izložene od svojih partnera.

“VREME”: Pre skoro tačno 16 godina osnovana je prva sigurna kuća. Da li je danas njihov broj zadovoljavajući pre svega u odnosu na potrebe određenih rizičnih područja?

VESNA STANOJEVIĆ: Da, mi smo prvu sigurnu kuću osnovali 1. novembra 2000. godine. Sada ih imamo tri u Beogradu, a za ovih 16 godina kroz njih je prošlo više od 1500 žena i oko 1400 dece. Naše sigurne kuće pokrivaju potrebe Beograda, ali ne samo Beograda, jer smo u njima često imali i žene iz drugih krajeva Srbije. Zašto, postavlja se pitanje, kada sigurne kuće postoje i u Kragujevcu, Nišu, Vranju. Zato što se u Beogradu žene koje su žrtve nasilja, osećaju sigurnije. Nama su kuće uvek

Fotografije: Marko Rupena

bile popunjene polovinom žena iz Beograda i polovinom iz drugih krajeva Srbije. Beograd pruža neke veće mogućnosti i u njemu je lakše sakriti se nego u nekom manjem mestu. Jer, adrese sigurnih kuća često je teško sakriti, pa i adrese naših sigurnih kuća sigurno su poznate jednom delu građana Beograda. Naprosto, uvek neko nešto tu doneše, ili se tu nešto gradi, pravi, popravljaju.

Generalno gledano, uža Srbija bez Vojvodine nije mnogo pokrivena sigurnim kućama, a pored njih postoje i dva-tri prihvatna centra, u Šapcu, Jagodini, Novoj Varoši. Ipak, nisam primetila da je neko ovde rekao kako to nije dovoljno. A suštinski, mislim da bi još neki veći grad u Srbiji trebalo da ima sigurnu kuću za zbrinjavanje žena. U Vojvodini, recimo, postoji pet sigurnih kuća, što ukazuje na to da je mnogo bolje pokrivena, da bolje odgovara potrebama, ali ukazuje u tom smislu i na nesklad između Vojvodine i uže Srbije. Sigurnu kuću u Vojvodini ima Pančevo, skoro je otvorena u Sremskoj Mitrovici, postoji u Novom Sadu, Zrenjaninu i Somboru.

Koliko i gde bi još trebalo otvoriti sigurne kuće, s obzirom na potrebe?

U ovoj godini na celoj teritoriji Srbije ubijene su 23 žene i troje dece. Mi smo malo gledali iz kojih krajeva su ljudi koji "lako dižu ruku" i videli smo da se jedna trećina tih ubistava dogodila u Vojvodini, druga trećina u istočnoj Srbiji, a treća trećina u ostalim krajevima.

Mislim da bi još jedna sigurna kuća u Srbiji bila neophodna, na primer u celom čačansko-kraljevačkom regionu nema nijedne. Nema je ni u Užicu, Požezi i u celom tom kraju. Valjevo i Šabac takođe nemaju nijednu sigurnu kuću. Samo što tu sad treba napraviti izvestan sklad, gledati da ta sigurna kuća bude u skladu sa potrebama, ali i na odgovarajućem mestu.

Postoje razni oblici gradacije nasilja kojima su žene izložene u porodično-partnerskim odnosima. Koji je to presudan uslov na osnovu koga se one upućuju u sigurne kuće?

Imamo situacije da žene budu tako povređene da ne mogu da se

prepoznaju, kao što je nedavno bila ova mlada žena Marija. Slične scene i slična lica mi smo imali priliku da lično vidimo. Ali, i ne mora neko da bude baš tako pretučen. Uglavnom, kada se nasilje desi, policija pozove centar za socijalni rad i onda zajednički dovedu ženu u sigurnu kuću. Prvo i osnovno jeste pitanje njene bezbednosti, i bezbednosti dece ako ih ima, jer ako je ostave u toj kući ili stanu s tim nekim ko je činio nasilje, mogućnost da se nasilje nastavi i da eskalira je velika. Prema tome, ona mora da se skloni jer je prethodno utvrđeno da je trpela nasilje, da je situacija rizična. To je taj uslov da se dođe kod nas.

Kada govorimo o samom početku, kakav je odgovor društva bio na osnivanje sigurnih kuća? Govorimo ipak o jednom patrijarhalnom društvu.

Pre sigurne kuće, još od 1996. postojalo je savetovalište i postoji evo već 20 godina. Tada smo imali potpunu nezainteresovanost društva za ovu temu. Bilo je nekoliko entuzijastkinja, novinarki koje su ponešto objavljivale a TV Politika je delimično pratila naš rad, i to je bilo to. Međutim, pred bombardovanje 1999. i posle njega situacija se promenila. U toku bombardovanja radili smo sve vreme i imali veoma mnogo žena, supruga vojnih lica, koje su prijavljivale nasilje. Takođe, i suprugâ policajaca, koji su verovatno u strahu za svoj život, strahu od mobilizacije, sav svoj bes i ljutnju iskaljivali na svojim ženama i deci, kako to obično i biva. Jer počinitelj je smatrao da je to nekažnjivo, naime, sve se događa u zatvorenoj sredini u kojoj on vlada, gde je sve "njegov" i gde može da radi šta hoće a da mu niko ništa ne može.

Situacija je počela da se menja i 2002, kada je prvi put u Krivični zakon unesen taj čuveni član 118a koji je nasilje u porodici proglasio za krivično delo. I to krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, što je vrlo bitno. Tada je nasilje postalo tema o kojoj se više govori. Međutim, sve je išlo traljavo jedno vreme, jer može se doneti zakon o bilo čemu, ali ako taj zakon niko ne primenjuje onda to ne vredi ništa. I to je suština cele ove priče: što vi nekome treba da objašnjavate da je u pitanju nasilje,

a on treba da vam poveruje, da vas saslušaju i da nešto uradi. Ma kakvi, to je bilo prosto nezamislivo.

Koliko je, šire gledano, pojam sigurne kuće bio pravilno shvaćen i da li je nailazio na izvesnu ironiju, otpor?

Mogla bih to otprilike da podelim na dva dela. Nije bilo mnogo otpora sigurnim kućama, u startu jeste bilo malo neobično, ali posle nekog vremena i posle medijske promocije koja je vrlo značajna to je nekako došlo, čini mi se, do poslednjeg građanina u Srbiji. Mislim da više niko u Srbiji ne može da kaže da ne zna šta je sigurna kuća.

Međutim, bilo je tu zloupotreba u drugom smislu i ja sam čak nekoliko puta razmišljala o tome da zaštitimo ime. Imali smo priliku da čujemo na televiziji, na primer, "sigurna kuća za Ratka Mladića", pa "sigurna kuća" za ovoga ili onoga, što je po meni zaista vrsta zloupotrebe. Apsolutno ne ulazim ovim u političke vode, ali jednostavno ne možeš da koristiš taj termin. Ta vrsta zloupotrebe termina i danas se može čuti. Pitam se, s kojim pravom i šta to znači. Da li taj koji to napiše i izgovori uopšte zna šta znači sigurna kuća i koliko se tu života spasava?

Pre dve-tri godine imali smo veoma mnogo ubijenih žena u Srbiji i napravili smo anketu među našim ženama koje su tada bile u kući. Od svih njih, 84 odsto su rekle da bi verovatno bile ubijene da nisu sklonjene. U pitanju su razne rizične grupe, gde, recimo, imate izmenjene ličnosti sa velikim, možda i psihijatrijskim problemima. Ali, preko toga se ovde na neki način prelazi. Drugo, mi nismo imali prinudno lečenje za alkoholičare, narkomane, među kojima su takođe strašni nasilnici. Tek sad postoji predlog da prinudno lečenje bude uvedeno. Za sada, ako on neće na lečenje, ne možete ga na silu poslati, a naravno da on neće jer niko od njih ne prihvata ni da je alkoholičar ni nešto drugo. To se uvek negira, odbacuje, a vreme prolazi, žene i deca ostaju ugroženi, trpe, i među njima je mnogo više onih koji trpe nego onih koji traže pomoć. Žene koje se obrate za pomoć predstavljaju možda neki mali procenat od svih žena koje trpe nasilje.

Pomak jeste u tome što se ranije smatralo da je nasilje stvar porodice, dok je sada postalo društveni problem.

Postoji li određena razmera između prijavljenog i neprijavljenog nasilja?

Većina slučajeva nasilja se ne prijavljuje i u celoj Srbiji je isti problem. Mnogo je žena koje smatraju da je nasilje čak i normalno. Žena koja je nedavno bila ovde, na pitanje da li je muž tuče rekla je: "Tuče me, ali to je moj muž." Znači, tvoj muž može da ti radi šta hoće, tako ti je od malena usađivano u glavu. Zato trpi, ćuti, krije. Sećate se onog slučaja u Velikoj Ivanči, kada je čovek pobio njih trinaestoro, celu svoju porodicu? Kada se njegova žena oporavila, pričala je da je on nju tukao i vezivao lancima, pri čemu su sve komšije rekly kako je on bio fin čovek. To je to o čemu pričam. Imamo situaciju da se žene, kako god živele i kako god prošle, retko odvažavaju da prijave nasilje, pogotovo u malim sredinama, gde je žena uvek kriva za sve. U Srbiji je inače tako. I to tako ide, žene se povuku, shvate da nemaju kome da se obrate i onda prelaze preko svega. Najtragičnije je što mlade žene koje se sad udaju, takođe prihvataju taj model jer su tako naučene. To je ono uobičajeno u muškom društvu – žena je naprosto kriva jer je izazvala muževljevo nasilništvo. I sad mi u raznim grupama i telima imamo muškarce koji rešavaju pitanja prava žena i rodne ravnopravnosti. To je stvarno nešto što nema logiku, ali tako nam je.

Rad sigurnih kuća predstavlja veoma složen mehanizam.

Gde biste locirali najvažnije probleme?

Materijalni problem u radu sigurnih kuća uvek postoji. Tim ženama moglo bi da se mnogo više pruži kada bi postojala materijalna sredstva za zapošljavanje još jednog, recimo, psihoterapeuta ili još nekoga ko bi radio sa decom. Mi to sve imamo, i psihoterapeuta i devojkicu koja radi sa decom, otvaramo razne radionice, sa ženama se radi škola roditeljstva, ali sve bi to moglo da bude efektivnije kada bi postojala veća materijalna sredstva, kada bi se povećao broj saradnika. Imali smo slučaj kada je padala kiša pa su sva deca sedela u kući. A

Žene koje se obrate za pomoć predstavljaju možda neki mali procenat od svih žena koje trpe nasilje. Pomak jeste u tome što se ranije smatralo da je nasilje stvar porodice, dok je sada postalo društveni problem

tu su različiti uzrasti, od beba do srednjoškolaca. Koleginica koja je tog dana bila dežurna naprosto je primetila kako oni po ceo dan jedu, i neka, naravno da treba da jedu. Ali, uzmite da je tu dvadesetoro dece koja su prošla razne traumatične faze, nezadovoljna su, to su deca koja imaju probleme i sada sede zatvorena u kući jer nemaju gde. I šta god da im iznesete na sto oni pojeduu u sekundi, i naprosto ne možete da namirite sve njihove potrebe. Ne mogu čak ni da kažem koliko se zbog toga osećam loše, ne loše nego očajno, potpuno očajno kada čujem tako nešto, jer bih im najradije donela sve najlepše.

Nas finansira Grad Beograd i to je sve u redu, mi smo u veoma dobrim odnosima sa Sekretarijatom za socijalnu zaštitu. Međutim, ta sredstva su nedovoljna.

Imate li problema sa partnerima nasilnicima koji možda pokušavaju da ugroze žene čak i kada su u sigurnoj kući?

Ne, jer od juna 2013. godine imamo obezbeđenje. Tada je muž od jedne žene koja je sa sinom bila smeštena kod nas, preskočio ogradu, uleteo sa nožem i pokušao da ubije ženu. Ranio ju je, kao i još jednu devojkicu koja

je pokušala da je zaštiti, i posle toga nam je uvedeno obezbeđenje. Imamo i jako dobru saradnju sa policijom opštine gde se nalazimo, tako da su žene unutra zaštićene. Ali, čim izađu iz sigurne kuće, više nisu zaštićene. Samo dok dođu do prve tramvajske stanice, može da ih presretne nasilnik i uradi ono što je naumio. Znam da one ne mogu da imaju lično obezbeđenje, to je meni jasno, ali postoje i razne druge metode. Recimo, u Norveškoj postoje narukvice koje one nose, preko kojih mogu da alarmiraju policiju u slučaju da se nešto dešava.

Koliko dugo u proseku žene borave u sigurnoj kući?

To zavisi od efikasnosti institucija. Ako nemate efikasne institucije, žena nigde nije bezbedna. Kao prvo, ona ne može da se vrati u stan ili kuću koja je često zajednička, sudovi sporo, presporo rade podelu imovine, a onda, s druge strane, ako nema posao, ako nema nikakva sredstva za izdržavanje, ona ne može ni da iznajmi nešto gde bi mogla da živi sa decom. Sada imamo situaciju da u sigurnoj kući sede žena i deca, a nasilnik živi u stanu i baš ga briga. I ako mu stigne poziv na sud ili nešto drugo, on ga ne primi, pošta napiše da ga nije našla, i

sve se odlaže i odlaže, u nedogled.

Da li se žene posle boravka u sigurnoj kući vraćaju starom životu, s istim čovekom nasilnikom?

Određeni procenat se vraća, prošle godine se devet odsto njih vratilo da živi sa nasilnikom. One veruju da će on da se promeni, zbog toga i trpe nasilje toliko godina. Možda se i dogodi da se promeni, ali privremeno. To pokazuje onaj točak nasilja gde postoje periodi "medenog meseca", kada se posle njenog odlaska i neke burnije reakcije on primiri neko vreme. Prvi put to traje dva-tri meseca, a onda sve kraće. Opet dođe do batina, pa se primiri mesec dana, pa opet dođe do batina, pa miran period od petnaestak dana. Smanjuje se period "medenog meseca" zato što on postane svestan da ona trpi. Trpeći, žene same sebi stvaraju problem jer misle da će to da prestane. A u suštini to ne prestaje nego postaje sve drašćnije, sve gore i sve brutalnije.

Pretpostavljam da dok borave u sigurnoj kući tu steknu najviše samopouzdanja. Ali, šta se događa kada izađu?

Kada dođu u sigurnu kuću, one se prvo dva-tri dana odmire, presaberu se i ne mogu da veruju da nemaju čega

da se plaše, njegovog dolaska, njegovog pijanstva i svega što prati nasilje. Onda se opuste i kažu: "ne mogu da verujem da mogu da dišem kako treba". To je potpuno druga atmosfera, pristup. Jeste kolektivni smeštaj, ali je prijatan, lepo je namešteno i na dosta dobrom nivou u odnosu na proseku u Srbiji. Uglavnom se posle nekog vremena sve one dobro osećaju. A za sve što dalje planiraju, mi nudimo pomoć. Na primer, ako su im potrebni pravni saveti, imamo advokatsku kancelariju Veselinović koja radi potpuno besplatno.

Koliko njih poželi razvod?

Veliki broj, ali imajte u vidu da veliki broj njih i nije u zvaničnom braku. Ako se vodi sudski postupak o poveravanju dece rođene u braku, onda se žena obraća centru za socijalni rad. Za sve te formalno-pravne potrebe mi joj pomognemo da uradi kako treba. Naravno, tu su i psihoterapeutkinje, jedna koja radi individualnu i grupnu terapiju, i još jedna koja radi školu roditeljstva. Imali smo situacije u kojima žene u sigurnoj kući tuku svoju decu. Mi to ne tolerišemo i znamo da je to onaj model koji ona nosi iz braka gde je i sama bila žrtva, model u kome se deca tretiraju kao manje bitna u tim narušenim

odnosima i gde se malo guraju u stranu. One nekad svoj bes, ljutnju, razočaranje naprosto iskale na svojoj deci. Škola roditeljstva upravo predviđa da im se ukaže na greške i da se u tom smislu radi sa njima.

Međutim, najbitnije što sigurna kuća pruža jeste osnaživanje žena, da se ne misli da je sigurna kuća samo smeštaj i hrana. Osnaživanje je vrlo važno. Za vreme boravka kod nas žena se između ostalog leči od straha, treba da ga eliminiše i da shvati da nasilnik nije ništa moćniji od nje, da je ona podjednako moćna. Naučene su da, eto, budu građani drugog reda. I onda te žene ne veruju u sebe, ne veruju u svoje sposobnosti, a još im je i partner ceo život govorio: ti si nesposobna, ti si ružna, ako se zaposliš dobićeš otkaz, niko te neće hteti. Kada vam to neko ponovi milion puta, na primer u braku koji traje deset godina, možete zamisliti kako to sve izgleda. Ona stvarno počinje da veruje da nije sposobna. Osnaživanje pre svega znači podizanje njihove samosvesti, jer one moraju da počnu da procenjuju sebe na način na koji zaslužuju.

Da li to znači da žene u sigurnim kućama najpre potiču iz nižih socijalnih slojeva?

Žrtve nasilja nisu iz određenih socijalnih struktura nego ih ima svuda. Većina je iz nižih slojeva, ali to nije pravilo. Ima kod nas i obrazovanih, pametnih, mladih žena, i žena koje su prilično imućne i koje su imale mogućnosti da plate i odu negde, ali su provodile vreme kod nas zato što su se osećale bezbednije, i to je razumljivo. Shvatile su da iako nasilnik zna gde se one nalaze, tu ne može da priđe. Ali, generalno, najviše ima onih žena koje su se mlade udale. Tu ima jedno objašnjenje. Najčešće je nasilje koje trpe već imalo neku osnovu u primarnoj porodici. U primarnoj porodici majka je bila žrtva nasilja, otac je stalno vikao, stalno nekoga za nešto okrivljavao, decu omalovažavao. I onda je ona u srednjoj školi, kada je već postojala mogućnost da se nekome dopadne, da zasnjuje neku vezicu, to i činila da bi pobegla od kuće.

U koliko slučajeva one zaista uspeju da se izvuku iz tog začaranog kruga nasilja?

Žena koja je nedavno bila ovde, na pitanje da li je muž tuče rekla je: "Tuče me, ali to je moj muž." Znači, tvoj muž može da ti radi šta hoće, tako ti je od malena usađivano u glavu

Imamo dosta primera da su žene izašle iz te situacije, zaposlile se, počele da žive samostalno, završile sudske sporove. Zaista je veliki broj njih, jer da nije tako onda sve ovo što čini rad sa njima ne bi ni imalo svrhu. Naše je da se angažujemo svim silama i da pomognemo onako kako ona to očekuje, ali pre svega ona mora da zna šta hoće. Ona mora da zna da li hoće da se razvede ili neće. Da li će da ga prijavi ili neće. Da li hoće da ode kod lekara da joj se evidentiraju povrede ili neće. To je njena odluka, mi ne utičemo na nju. Nikad joj se ne kaže šta je rešenje za nju, već posle nekog vremena kada se slegnu utisci prosto se očekuje da žena može da razmisli realno i da vidi šta hoće. A među njima ima mnogo žena koje stvarno osmisle svoj život i krenu potpuno drugim putem. Dok pričam o tome, prisećam se raznoraznih slučajeva. Mi moramo da naučimo da nasilje ne sme da se trpi. Mada, ono se u društvu i dalje trpi. Mi nemamo povratne informacije da li se zbog svega ovoga što pričamo, pišemo, radimo, nasilje smanjuje. Nama se i dalje godišnje javi oko 3500 žena da prijavi nasilje, otprilike isto kao i svake prethodne godine.

Koliko ih se ove godine prijavilo i

da li su to sve novi slučajevi?

U razgovorima, 2968 žena prijavilo je nasilje, do kraja godine to će da bude verovatno 3500. Tu su uračunati telefonski razgovori, žene koje kod nas dolaze, koje dolaze kod advokata, traže pomoć, pitaju kome da se obrate, šta da urade. Nekad su to novi slučajevi, a nekad je to žena koja je već bila kod nas pa pokušala ponovo isti život, nailazeći opet na iste probleme.

Koliko pomoći i podrške imate od države i njenih institucija?

Verbalnu podršku imali smo u toku celog perioda našeg rada. U nekim situacijama se kod nas i dolazilo i obećavalo. Ima tu i dosta donacija, uglavnom u garderobi, polovnoj, dečjoj, u igračkama, ali ima i drugih, na primer mnogi spremaju novogodišnje paketiće pa donose deci. I to je sve za veliku pohvalu. S druge strane, kada nam nešto konkretno treba, kad imate konkretan problem, teško možete nekoga da nađete ko će da vam pomogne. Onda su to ipak zatvoreni krugovi, gde se ne dolazi do tih nekih koji bi mogli da vam pomognu, a zapravo oni jedini u zemlji mogu da pomognu.

Kada biste crtali grafikon na kome biste označili podršku države od početka rada do sada,

kako bi izgledala ta linija?

Blago uzlazna. Sada se ipak malo više interesuju za ovu temu, tako da neko nešto i uradi po tom pitanju. Generalno, svi su protiv nasilja, ono je postalo prva tema u ovoj zemlji s obzirom na to da je 20 godina taj problem tolerisan, ali već sam rekla – podrška je više deklarativna.

Dosta se najavljuje novi zakon o zaštiti od nasilja u porodici koji čeka na usvajanje i koji predviđa niz novih mera kao što je hitno iseljenje nasilnika iz porodičnog doma bez obzira na vlasništvo.

Taj zakon koji se donosi i izmene Krivičnog zakonika gde će se uvesti nova krivična dela rađeni su na osnovu Istanbulske konvencije koju je Srbija prihvatila i potpisala. Znači, mi imamo obavezu da uskladimo određene propise, i to je sad taj zakon, između ostalog. Sve ono što je predviđeno tim zakonom teoretski se čini da je dobro, ali najvažnije je da ta rešenja iz zakona budu primenjiva.

Ako pogledate, nama su i dosad sudski postupci kada je nasilje u porodici u pitanju bili hitni, ali rešavali su se, da ne kažem, sto godina. Novi zakon takođe potencira hitnost. Veoma je važno da vidimo kako će to ubuduće ići. Da se ne desi da žena sedi mesecima u sigurnoj kući sa decom, a da pritom do nasilnika ne može ni da se dođe, kako bi se brak razveo ili da bi se krenulo u neki postupak, u bilo šta. Sudovi odlazu, on se ne pojavljuje i nikom ništa. I tako to traje.

U Porodičnom zakonu iz 2005, pored raznih mera zaštite žrtve porodičnog nasilja, bilo je predviđeno i iseljavanje nasilnika, ali se nije sprovodilo. Istina, do sada je to bio parnični postupak, a od sada će biti krivični, pa u tom smislu očekujem da će sve biti ažurnije i primenjivije. E sad, kako će to stvarno da funkcioniše, verujte, nisam neki veliki optimista znajući iz kakvih sredina nam žene dolaze i gde one uopšte mogu da ostanu nakon privođenja nasilnika. S druge strane, dobro je da se nešto menja, da se uvode nove metode, imaćemo na osnovu čega i praksu da menjamo.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Sigurne kuće ne mogu biti jedino rešenje

Sigurna kuća je sigurna jedino ako je na potpuno tajnoj adresi i tehnički odgovarajuće obezbeđena, što isključuje sve posete medija i političara, iz bilo kog razloga

Sigurne (ženske) kuće nastale su ranih 70-ih godina prošlog veka. U vreme kada je nasilje prema ženama smatramo "privatnim problemom", a javne službe se nisu uključivale, žena je morala da napusti svoj dom. Ako nije imala druge mogućnosti, smeštaj je nalazila u javnim prihvatilištima, u potpuno neprimerenim uslovima, što je onemogućavalo da sa sobom povede decu. Javno dostupne adrese prihvatilišta bile su nebezbedne, što je povećavalo rizik od toga da žena bude pronađena, da se nasilje ponovi, da dođe do teškog povređivanja, čak ubistva. Iz tih razloga ženske organizacije su započele sa uspostavljanjem sigurnog prostora za žene i njihovu decu, kao privremenog rešenja problema.

Bez obzira na sve, to nije pravedno rešenje. Zašto bi žrtve izlazile iz svog doma i bile primorane da žive u kolektivnom smeštaju u kom često nije bilo dovoljno prostora i privatnosti? Zašto bi one i deca morali da menjaju svoje navike i dnevne rutine, dok nasilnik ostaje nekažnjeno u njihovom domu? U kolektivnom smeštaju nije uvek lako organizovati zajednički život za žene različitih svojstava, situacija i iskustava. Nema uslova da se odgovori na potrebe dece različitog uzrasta i pola, dece sa hroničnim bolestima ili sa invaliditetom. Promena mesta boravka zahtevala je dodatnu organizaciju dnevnih aktivnosti.

U međuvremenu, promenili su se zakoni i standardi zaštite prema žrtvama nasilja u partnerskom i porodičnom kontekstu. Usvojeni su zakoni koji nalažu da se žrtva zaštiti od pretnji i nasilja preduzimanjem efikasnih

istraga i odgovarajućih kazni. Uvedene su zakonske mere koje pružaju zaštitu od mogućnosti da se nasilje ponovi, na način koji ne zahteva da žena napusti svoj dom. "Hitne mere zaštite" omogućavaju da se učinilac nasilja udalji iz stana na kratak rok, u kom periodu žena dobija sve potrebne informacije da donese odluke slobodna od straha i nasilnikovog uticaja. Ako se opredeli da zatraži "mere zaštite od nasilja" u sudskom postupku, učinilac nasilja može dobiti nalog za iseljenje iz stana na period do godinu dana, što se može produžiti kada postoje opravdani razlozi. Takođe, novi međunarodni standardi su obavezali države da pruže ženama psihosocijalnu, pravnu i finansijsku pomoć, obezbede zdravstvenu i socijalnu zaštitu, kao i podršku u nastavljaju obrazovanja, nalaženju zaposlenja, rešavanju stambenih problema.

Sve navedene obaveze ima i naša država. Ipak, podaci govore o tome da je primena zakona neefikasna, da je kaznena politika blaga, da se mere zaštite od nasilja ne preduzimaju po službenoj dužnosti. Iz tih razloga, mnoge žene i deca moraju da napuste svoj dom. U sigurnim kućama u Srbiji, prema procenama, godišnje boravi više od 1000 žena i dece. Broj onih koje su smeštene kod rođaka ili u iznajmljene (često neuslovne) stanove ostaje nepoznat. Iako se godišnje podnese 6000 krivičnih prijava za nasilje u porodici, beleži se tek 70 naloga za iseljenje nasilnika, bez obzira na to što ovlašćenje za podnošenje ovih tužbi imaju i javno tužilaštvo i centar za socijalni rad. Više od 300 dece godišnje bude izmešteno iz porodice, često bez majki ili braće i sestara,

i smešteno u hraniteljske porodice, jer majka nije u stanju da ih zaštiti, a institucije ne preduzimaju efikasne mere protiv nasilnika. Sve navedeno potvrđuje da ponašanje profesionalaca ide naruku učiniocima nasilja.

Iako će u nekim slučajevima smeštaj u sigurnu kuću biti odgovarajuća intervencija, nikako ne bi smelo da se desi da je to jedina opcija. I kada postoje bezbednosni rizici, prva opcija je intervencija u cilju sprečavanja učinioaca nasilja, uključujući pritvor. Potpuno je nedopustiva praksa nekih centara za socijalni rad da insistiraju na ovoj usluzi i traže od žene da potpiše izjavu, ako je odbijaju. Istovremeno, žrtva bi morala da ima mogućnost da dobije smeštaj u sigurnoj kući na osnovu svoje procene ugroženosti, bez uputa centra za socijalni rad, što kod nas uglavnom nije slučaj. Konačno, sigurna kuća je sigurna jedino ako je na potpuno tajnoj adresi i tehnički odgovarajuće obezbeđena, što isključuje sve posete medija i političara, iz bilo kog razloga.

TANJA IGNJATOVIĆ, AŽC

Broj za spas

SOS telefoni su ključni za prvi kontakt sa žrtvom nasilja i za izlaženje u susret njenim potrebama, kao i za dalje usmeravanje na službe u zajednici kao što su sigurne kuće, centri za socijalni rad, policija, zdravstveni centar, tužilaštvo. Žrtva nasilja uglavnom je anonimna i zove da se informiše o svojim pravima

Prvi SOS telefon za žrtve nasilja u porodici u Srbiji otvoren je u Beogradu 8. marta 1990. godine, a pre toga je postojao samo u Zagrebu. To je odgovor na pitanje kako se u bivšoj Jugoslaviji pomagalo žrtvama nasilja u porodici: nikako, jer nije bilo dovoljno informisanosti o postojanju bilo kakve pomoći, a nije bilo ni bilo kakve sistemske pomoći, o tome se javno nije govorilo. Beogradski SOS telefon u početku je bio otvoren samo u večernjim časovima, volonterke su se javljale iz neuslovnih prostorija Doma omladine, advokatica je davala besplatnu pravnu pomoć, žene su počele da se javljaju. No, retko koja žena žrtva nasilja se usuđivala da prijavi nasilje u porodici jer u to vreme nije postojala adekvatna psihosocijalna podrška, niti je ona imala gde da se skloni od nasilnika. Sklanjala bi se kod roditelja, prijateljica, komšinica dok se nasilnik ne pojavi na vratima plačući i – opet sve iznova.

Odnedavno se u javnosti otvoreno govori o problemu nasilja nad ženama i nasilja u porodici i o mehanizmima zaštite i pomoći: sigurne kuće, sos telefoni, privremena prihvatilišta za žene, centri za socijalni rad, policija i tužilaštvo. Tim redom ili ne, važno je da se žrtva nasilja ohrabri da se obrati bilo kojoj od tih institucija. Razlika između prihvatnih centara i sigurnih kuća je u tome što prihvatni centri pružaju privremeno sklonište, dok u sigurnim kućama žena žrtva nasilja dobija pravnu i svaku drugu pomoć na duži period. Važno je naglasiti da sve žene žrtve nasilja mogu da se obrate tim institucijama, bez razlike. Od 2014. godine funkcioniše mreža advokata specijalizovanih za besplatno pružanje pomoći žrtvama porodičnog nasilja

u okviru Savetovališta protiv nasilja u porodici na teritoriji cele Srbije. Broj telefona je 08000-11-011.

Sigurne kuće postoje u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu, Nišu, Vrnju, Jagodini, Valjevu, Pančevu, Smederevu, Sremskoj Mitrovici, Šapcu, Zrenjaninu, Somboru, dok u Leskovcu, Kikindi, Vršcu, Novom Bečeju, Bačkoj Topoli, Loznici, Vlasotincu, Užicu, Novom Pazaru, Loznici, Zaječaru, Arilju, Kraljevu, Kruševcu, Velikoj Plani, Bajinoj Bašti postoje sos telefoni ili drugi oblici zaštite žena kojima koordiniraju centri za socijalni rad i koji mogu da upute žrtve nasilja u sigurne kuće u obližnjim gradovima.

TELEFONI – JUČE, DANAS I SUTRA

sos telefoni za žene i decu žrtve nasilja su specijalizovani servisi i jedan od najefikasnijih mehanizama zaštite žena od nasilja u svetu. sos telefoni su jedan od najznačajnijih načina za omogućavanje žrtvama da pronađu pomoć i podršku. Putem sos telefona pruža se podrška i osnažuje se žena koja je preživela nasilje da izađe iz situacije u kojoj se nalazi. sos telefoni su ključni za prvi kontakt sa korisnicom i za izlaženje u susret njenim potrebama, kao i za dalje usmeravanje na službe u zajednici kao što su sigurne kuće, centri za socijalni rad, policija, zdravstveni centar, tužilaštvo.

Uspostavljanje ovih specijalizovanih službi počelo je u svetu sedamdesetih godina XX veka na inicijativu neformalne grupe samoorganizovanih žena koje su htele da pruže podršku drugim ženama da izađu iz situacije nasilja. Žene su razgovarale sa drugim ženama o problemima sa kojima se suočavaju i o odsustvu institucionalne podrške za onu koja se nalazila u situaciji nasilja. Sada je iza tih neformalnih ženskih grupa više od četrdeset godina iskustva i rada sa ženama sa iskustvom

utvrditi tačan broj specijalizovanih servisa jer se oni ciklično gase i otvaraju u zavisnosti od broja dostupnih volonterki i drugih okolnosti. Tokom 2013/2014. Program Ujedinjenih nacija za razvoj podržava 11 ženskih nevladinih organizacija koje pružaju specijalizovane usluge SOS telefona. U isto vreme, UNDP podržava Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike u izradi podzakonskog akta posebnog pravilnika o minimalnim standardima za rad SOS telefona.

iznesu svoju situaciju. Autonomni ženski centar protiv seksualnog nasilja krajem devedesetih registrovan je kao samostalna organizacija. Zatim, SOS telefon 15. januara 1994. godine otvara prvo sklonište za žene i decu žrtve nasilja u Beogradu, odnosno u Srbiji, koje je imenovano kao Sigurna ženska kuća. Save-tovalište protiv nasilja u porodici, kao projekat SOS telefon, otvoreno je 8. jula 1996. godine i kasnije je registrovano kao samostalno. Rad aktivistkinja bio je volonterski, ali su svejedno bila neophodna sredstva za razne troškove – plaćanje telefona, a kako ih nije bilo, SOS telefon je početkom 2001. godine doneo odluku o prestanku rada. No, grupa entuzijastkinja je nastavila da volontira, lično su plaćale razne troškove i izvršile ponovnu registraciju, tako da SOS telefon od 8. marta 1990. godine nema nijedan dan prekida rada.

Ratifikacijom Istanbulske konvencije Saveta Evrope 31. oktobra 2013. godine Srbija je prihvatila obavezu (u članu 24) uspostavljanja besplatne SOS telefonske linije koja pokriva celu zemlju, radi davanja saveta pozivaocima, poverljivo odnosno čuvajući njihovu anonimnost, a linija je dostupna non-stop (24 sata dnevno). UNDP u okviru zajedničkog projekta "Integrirani odgovor na nasilje nad ženama u Srbiji" koji sprovodi u saradnji sa UNICEF-om i UN Womenom, podržava osnivanje neophodne nacionalne jedinstvene SOS linije za žene žrtve nasilja. Ona će biti uspostavljena putem umrežavanja aktivnih ženskih nevladinih organizacija koje ovu uslugu već godinama pružaju i imaju dugogodišnje iskustvo i neophodnu ekspertizu za rad sa ženama sa traumom pretrpjenog nasilja iz različitih društvenih grupa. Naime, žena sa invaliditetom koja je izložena nasilju ima drugačije potrebe od žene koja je bez invaliditeta, Romkinja će se pre otvoriti i radije razgovarati sa ženom koja govori njen maternji jezik i razume socio-kulturni kontekst, LGBT osoba će lakše potražiti pomoć drugih žena koje imaju iskustvo diskriminacije i marginalizacije zbog svog ličnog svojstva, žrtve trgovine ženama imaju dosta drugačije potrebe od žena koje su pretrpele psihološko nasilje od strane intimnog partnera.

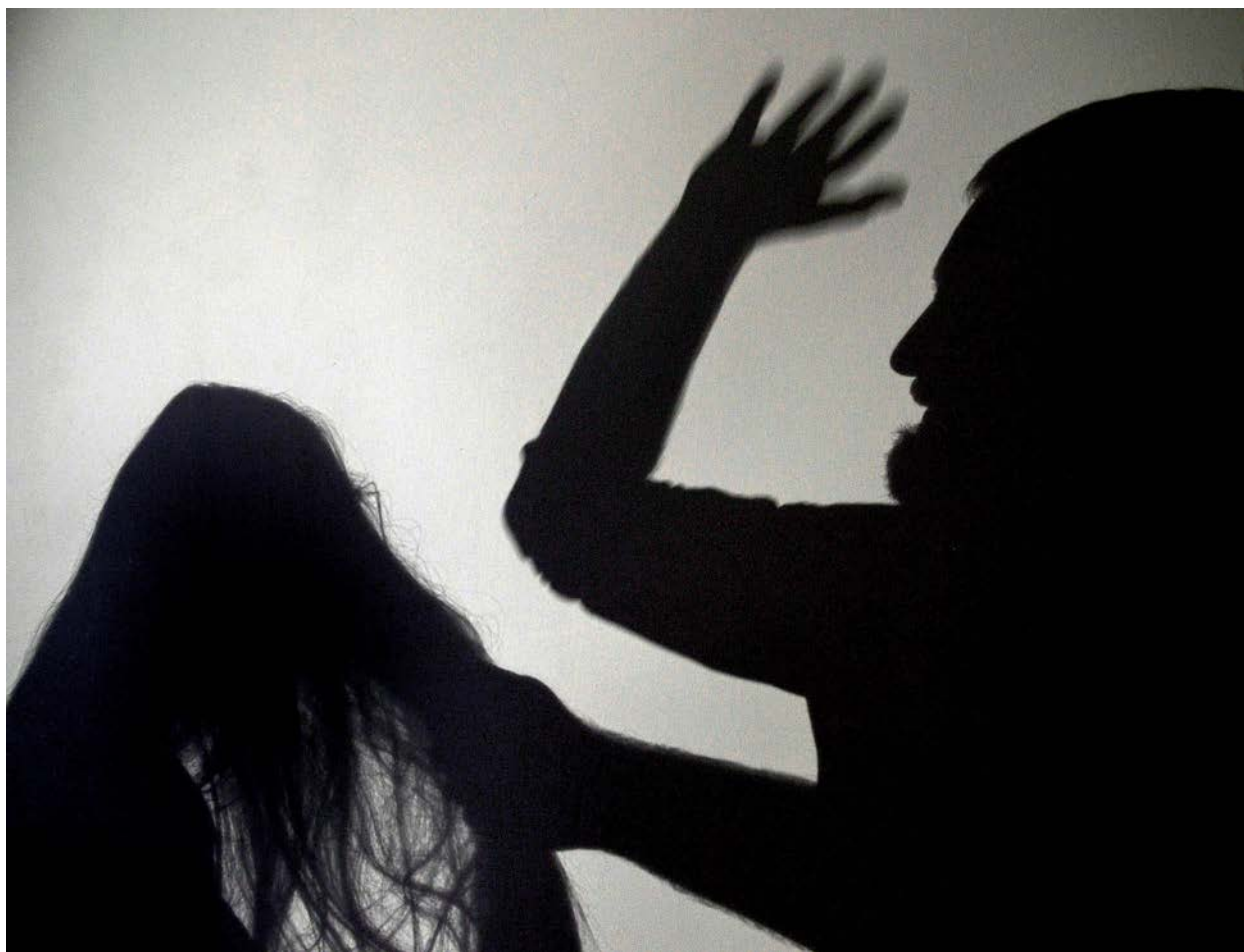

nasilja. Te pionirke borbe protiv nasilja nad ženama otvorile su vrata institucija, napravile prodore u zakone i druga državna i međunarodna dokumenta. U poslednje dve decenije gotovo sve države članice Evropske unije izdvajaju finansijska sredstva iz državnih budžeta za finansiranje rada specijalizovanih ženskih organizacija, obezbeđujući, takođe, uslove za rad nacionalnih jedinstvenih SOS servisa koji su dostupni 24 časa dnevno, sedam dana u nedelji.

Prema podacima UNDP Srbija, u našoj zemlji deluje oko 25 lokalnih SOS telefona koji zavise od neizvesnih i povremenih donatorskih i sredstava lokalne samouprave. Gotovo je nemoguće

SOS BEOGRAD

SOS telefon Beograd formiran je 8. marta 1990. godine kao ženska nevladina organizacija čije su volonterke svakodnevno razgovarale sa žrtvama nasilja i pružale besplatnu pravnu pomoć. Iako ograničenih sredstava, organizovane su obuke volonterki za razgovor sa žrtvama nasilja, i formirano je nekoliko grupa po vrstama i kategorijama žrtava nasilja. Volonterke SOS telefona Beograd su početkom decembra 1993. godine otvorile svoju novu grupu, Autonomni ženski centar protiv seksualnog nasilja, koju su činile volonterke SOS-a. Ovo nije bila telefonska podrška, već su žene žrtve nasilja mogle u direktnom razgovoru da

MEHANIZAM ZAŠTITE

Sigurne kuće predstavljaju specijalizovanu uslugu za žene koje su preživele nasilje, obezbeđuju sklonište za osobe izložene akutnom nasilju i predstavljaju neophodan mehanizam u sistemu zaštite od nasilja. Sigurne kuće nisu zamišljene kao trajno rešenje, već kao nužna intervencija za privremeno izmeštanje iz situacije nasilja koja ugrožava život i bezbednost. Sigurne kuće obezbeđuju sigurnost, bezbedan i besplatan smeštaj i hranu, psihosocijalnu podršku (savetovanje, psihoterapija) i pravnu pomoć. Većina sigurnih kuća u nadležnosti je lokalnih centara za socijalni rad i deluje kao sastavni deo sistema zaštite, koji podrazumeva saradnju sa policijom, zdravstvenim ustanovama i drugim institucijama i organizacijama aktivnim u oblasti zaštite od nasilja nad ženama. Dužina boravka u sigurnoj kući zavisi od procene rizika i dinamike oporavka. Može da traje od nedelju dana do šest meseci. Posle isteka tog perioda, stručni tim ponovo analizira situaciju i donosi odluku o

produženju boravka ili izlasku iz kuće.

Prema članu 198. Porodičnog zakona Republike Srbije iz 2005. godine, predviđen je set mera zaštite od nasilja u porodici, kojima se privremeno zabranjuje ili ograničava pristup nasilnika drugim članovima porodice. Mere se izriču najviše na godinu dana uz mogućnost produžavanja, a moguće je da sud istovremeno izrekne više mera. Jedna od datih mera jeste i "izdavanje naloga za iseljenje iz porodičnog stana ili kuće, bez obzira na pravo svojine odnosno zakupa nepokretnosti". Uprkos pravnoj regulativi, nadležni organi u praksi ne sprovode uvek pomenute mere, te je postojanje sigurnih kuća još uvek neophodan mehanizam u sistemu socijalne zaštite.

Beogradska Sigurna kuća za žrtve porodičnog nasilja danas se sastoji od tri skloništa ukupnog kapaciteta 75 žena i dece. U pitanju je prva namenski građena kuća ovog tipa koja zadovoljava evropske standarde koji definišu optimalne uslove za smeštaj nasiljem ugroženih žena sa decom. Svaka

od tri kuće može da primi maksimalno 25 žena i dece i sastoji se od prijemne prostorije, dnevnog boravka sa trpezarijom, kuhinje, ostave i dečije sobe (u prizemnom delu) i sedam spavaćih soba sa pripadajućim mokrim čvorom (toaleti, kupatila). Objekat je opremljen neophodnom belom tehnikom, klima-uređajima, kao i sistemom za video-nadzor koji pruža sigurnost stanovnicama objekta. Prvo sklonište otvoreno je 22. novembra 2007, a mesec dana kasnije i drugo.

Ženska Sigurna kuća Centra za socijalni rad Novi Sad radi od 2006. godine, a predstavlja specijalizovano prihvatilište za smeštaj žena i dece koji su ugroženi nasiljem u porodici. Prvi vid zaštite je telefonsko savetovaništvo, javljaju se žene koje još uvek nisu spremne da izađu iz nasilja, ali žele da se informišu o svojim pravima. Drugi vid rada sa ugroženim ženama je savetovaništvo u kancelariji u Centru za socijalni rad, a treći je smeštaj žena u prihvatilište u sigurnoj kući.

BILJANA VASIĆ

Dan sećanja na žrtve

Od početka novembra počinje prikupljanje potpisa za peticiju da 18. maj postane Dan sećanja na ubijene žene žrtve nasilja. Ovaj datum je izabran jer je 2015. godine, u roku od 72 sata, 16, 17. i 18. maja, ubijeno sedam žena u porodično-partnerskom kontekstu

Autonomni ženski centar i Mreža "Žene protiv nasilja" zvanično su započeli prikupljanje potpisa podrške peticiji za proglašenje 18. maja Danom sećanja na ubijene žene žrtve nasilja. Ovaj datum je izabran jer je 2015. godine, u roku od 72 sata, 16, 17. i 18. maja, ubijeno sedam žena u porodično-partnerskom kontekstu. Prve potpise podrške dali su članice i članovi porodica žena žrtava femicida, a tokom same konferencije prikupljeno je više od 80 potpisa.

"Kroz razgovor sa porodicama žrtava mapirani su zahtevi kojima ćemo se posvetiti u narednom periodu, a koji podrazumevaju postavljanje spomen-ploče u Beogradu u znak sećanja na žene žrtve femicida, uspostavljanje sistema emotivno-psihološke podrške od strane profesionalaca za porodice žrtava, kao i izradu uputstava za postupanje policijskih službenika prilikom komunikacije sa članovima porodica žrtava", rekla je Vedrana Lacmanović iz Mreže "Žene protiv nasilja".

Gordana Stevanović, zamenica zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost, pročitala je pismo podrške koje je zaštitnik građana Saša Janković uputio inicijativi za proglašenje 18. maja Danom sećanja na ubijene žene žrtve nasilja. "Raširenost nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, a posebno smrt žene usled nasilja u porodici i partnerskim odnosima, jeste neuspeh države da obezbedi ostvarivanje osnovnih prava koja je garantovala", navodi se u pismu zaštitnika građana.

Bobana Macanović iz Autonomnog ženskog centra pozvala je institucije na odgovornost. "Ovaj dan tražimo

jer smatramo da država ima obavezu da se izvini žrtvama i njihovim porodicama, da preuzme odgovornost za propuste jer nije bila u stanju da zaštiti svoje građanke", navela je Macanović. "Pre svega, tražimo ovaj datum zato što hoćemo da bude jasno da su te žene ubili muškarci koji smatraju da imaju pravo na ženin život, ne zbog ljubomore, ne zbog sukoba, i ne, to nije tragedija. To je muško nasilje prema ženama", rekla je Macanović.

Ana Manojlović, novinarka RTS-a i autorka emisije "Žrtva ima žensko lice", još jednom je podsetila na važnu ulogu koju mediji imaju u borbi protiv nasilja prema ženama, govoreći da je važno razotkriti prirodu ovog društvenog problema. "Hajde da ispratimo do kraja kako su reagovalе institucije, šta je uradila policija, da li su pomogli socijalni radnici, kako se sudovi bave slučajem.

Jer to je jedino relevantno, to je važno i na taj način ne dovodimo nikoga u opasnost. Sem možda nas samih jer prozivamo institucije koje ne rade svoj posao. Ali to je svakako naš posao", rekla je Manojlović.

Pored institucije Zaštitnika građana, svojim prisustvom i potpisom peticiju su podržale i kancelarije Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Poverenice za zaštitu ravnopravnosti.

Svi koji žele da podrže peticiju potpisom, to mogu učiniti sredom, počevši od 2. novembra, u periodu od 12 do 16 časova na Trgu Republike u Beogradu, a liste za potpisivanje će biti dostupne, osim u prostorijama Autonomnog ženskog centra, i u organizacijama članicama Mreže "Žene protiv nasilja" u 18 gradova i opština u Srbiji.

Ž. P. N.

Ko prodaje maglu

“Stranke bi trebale odgovoriti na pitanje zašto Hrvatska nema zakon koji bi u punom opsegu zaštitio visokotraumatizirane žene i njihovu djecu putem usluga skloništa i savjetovališta dok istodobno imamo zakone o vrijednosnim papirima, golfu, lovstvu...”

Netom pred izvanredne parlamentarne izbore u Hrvatskoj u septembru nevladina organizacija Autonomna ženska kuća Zagreb zatražila je od političkih stranaka da se izjasne kako će se, u slučaju izborne pobjede, zauzeti za sprečavanje nasilja nad ženama, kao i izjašnjenje o Konvenciji za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (još neratificiranoj u parlamentu).

Aktivistice su zatražile i to da se u budžetske stavke uvrsti financiranje autonomnih ženskih skloništa i savjetovališta, jer “direktan rad s visokotraumatiziranim ženama i djecom u autonomnim ženskim skloništim a i savjetovalištim a nužno je sustavno, kontinuirano i dostatno financirati iz proračunskih sredstava RH”, jer će se u suprotnom izravno pridonijeti zatvaranju skloništa i savjetovališta.

“Stranke bi trebale odgovoriti i na pitanje zašto Hrvatska nema zakon koji bi u punom opsegu zaštitio visokotraumatizirane žene i njihovu djecu putem usluga skloništa i savjetovališta dok istodobno imamo zakone o vrijednosnim papirima, golfu, lovstvu...”

Naravno da na ta pitanja nisu dobile odgovor. Nisu ga ni mogle očekivati, s obzirom na atmosferu u društvu i štetočinsku vladu donedavnog premijera Tihomira Oreškovića: o pomoru kojega je proveo bivši ministar kulture Zlatko Hasanbegović u medijima sve se već

zna, a slično se dogodilo i s mnogim nevladinim organizacijama, pa i onima koje se više od 20 godina bave zaštitom žena žrtava nasilja. Njima je nedavna ministarka socijalne politike i mladih Bernardica Juretić, bivša časna sestra koja je – ispostavilo se nedavno – velika sredstva dodijelila vlastitoj nevladinoj organizaciji, poručila da treba oduzeti dotacije udrugama “koje prodaju maglu” i dati onima koje daju konkretne usluge građanima. Valjda je mislila na one pro/ne/vladine organizacije koje se bave pokušajima zabrane pobačaja u hrvatskim bolnicama, sumanutim izmjenama porodičnog zakonodavstva i progonom svakoga tko ne misli da bi se crkva trebala petljati i u slobodnu volju dvoje ljudi – makar bili i žena i muškarac, sačuvaj ih bože onih drukčijih! – s obaveznim predbračnim savjetovanjima.

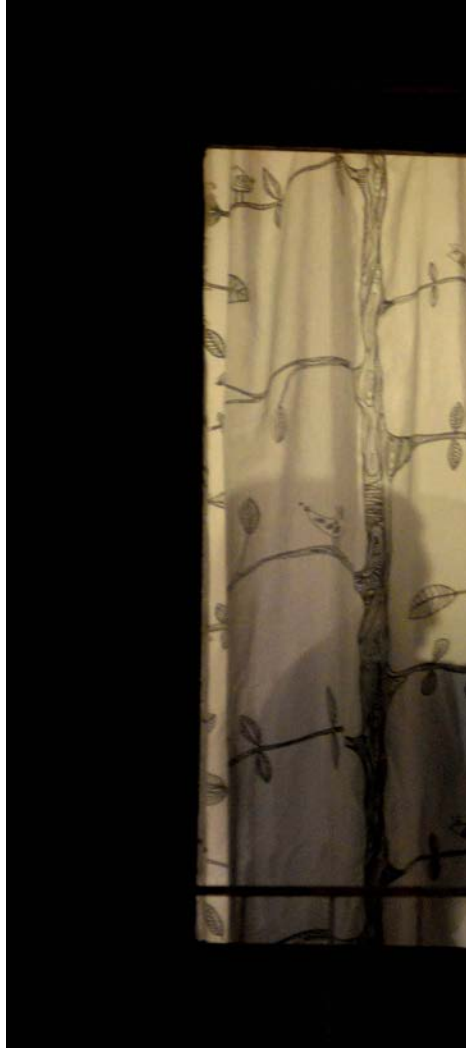
DUGAČKA RUKA DRŽAVE

S druge strane, ministarka Juretić je izjavila da civilni sektor može puno adekvatnije odgovoriti na problem nepunih sigurnih kuća, jer državni službenici “odrade svojih osam sati i odu kućama”.

“Činjenica je da nam to ona ne treba reći, jer udruge rade daleko više od svih službenika i službenica. Bilo bi lijepo da oni koji su na pozicijama moći onda to i na adekvatan način nagrađuju, a to se vrlo rijetko događa. Dapače, vrlo često

dobivamo kritike da uzimamo novac, a neradnici smo”, izjavila je Sanja Sarnavka, predsjednica nevladine organizacije B.a.b.e. hrvatskoj televiziji Nova. Njeno udruženje, kaže, postoji već 22 godine i neprekidno ponavlja da – treba izdvajati novac, jer prema evropskim standardima “nemamo dovoljno postelja za prihvat, nemamo uopće programe što sa ženama koje žele izaći iz nasilja, a moraju izaći iz sigurnih kuća i nemaju kamo jer su nezaposlene, imaju djecu”.

Na skupu “Provedba zakona koji štite žene od muškog nasilja” održanom u decembru prošle godine, povodom 25 godina rada Autonomne ženske kuće Zagreb, rečeno je da im – zbog uvjeta za financiranje nevladinih organizacija – ove godine prijeti zatvaranje. Kao prvo, drastično je smanjeno izdvajanje iz prihoda Hrvatske lutrije, koja su do prije koji mjesec izdvajana za pomoć ranjivim grupama i organizacijama koje se bave njihovom zaštitom. Pored toga, kako je izjavila predsjednica Autonomne ženske kuće Neva Tole, prema novom zakonu kojega je donijela Oreškovićeve vlada, na raspisane

natječaje se sada moraju javljati, uz one organizacije koje su se i dosad javljale, svi ostali korisnici budžeta, uključujući i one koji su do sada dobivali sredstva direktno iz budžeta, bez natječaja.

“Autonoma ženska kuća Zagreb nakon četvrt stoljeća rada, po svojoj prilici, morat će zatvoriti sklonište. Nadležno Ministarstvo socijalne politike i mladih kao jedan od uvjeta u raspisivanju natječaja navodi da zahtijeva licencu, tj. rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za pružanje socijalnih usluga. U praksi to znači da autonomna nevladina organizacija počinje postajati dom za odrasle osobe koji će raditi po pravilniku o domovima – dakle produžena ruka države”, rekla je ona, dodajući da takvim rješenjem njena organizacija prestaje biti – organizacija civilnog društva.

U Hrvatskoj, po njenim riječima, postoji sedam autonomnih skloništa i savjetovališta za žene (plus još nekoliko Karitasovih, ukupno desetak) i koji na godišnjoj razini troše višestruko manje od državnih ili gradskih domova za odrasle pojedinačno, iako savjetovalište

njene organizacije mjesečno radi s oko 1400 žena i njihove djece. Ekspertiza borbe protiv nasilja nad ženama, kaže, ne leži u rukama države, već u rukama aktivistica ženskog pokreta. Baš onako kako je to konstatovala bivša ministarka Juretić.

LISTE ČEKANJA

Upravo je sigurnu kuću Vukovarsko-sremske županije – jednu od rijetkih čiju neophodnost je prepoznala lokalna vlast i pomogla njeno osnivanje – posjetila ljetos bivša ministarka. U toj sigurnoj kući u tom trenutku su boravile četiri žene i osamnaestoro djece, a prema riječima Ivane Sučić,

voditeljice programa pružanja egzistencijalne zaštite i psiho-socijalne podrške ženama žrtvama nasilja na području Vukovarsko-sremske županije, u posljednjih godinu i pol dana su popunjeni kao nikada do sada i često su primorani odbijati smještaj, te od resornog ministarstva tražiti suglasnost za prekomjerne korisnike, dodajući da je čula da u pojedinim skloništim postojе čak i – liste čekanja!, što je

nedavno u razgovoru za portal Index potvrdila i Sanja Sarnavka.

Ista županija nedavno je, u suradnji s organizacijom B.a.b.e., na raspolaganje dala jednu derutnu kuću, no sve je stalo ponovo na novcu: nema novca za njenu obnovu i opremanje. Riječ je o modelu tranzicijske kuće u Slavoniji, gdje bi dvije porodice – dvije žene s djecom – mogle boraviti do tri godine (sada je to vrijeme šest mjeseci do eventualno godinu dana, nakon čega žene i djeca bivaju prepušteni samima sebi), da bi se ekonomski osamostalile i naučile samostalno živjeti.

“Uglavnom sad imamo kuću, ali nemamo sredstva. Treba nam oko 100.000 eura da se uredi kuća za prihvat obitelji, jer je sad toliko derutna da bi se trebala srušiti i sagraditi nova”, kaže Sarnavka.

Ovogodišnja globalna kampanja pod nazivom “Milijarda ustaje protiv nasilja nad ženama”, koju je u Hrvatskoj (u februaru) organizirao zagrebački Centar za ženske studije, u javnost je iznijela podatak da u toj zemlji partnersko nasilje, ili nasilje u obitelji,

pogađa jednu od tri žene – svakodnevno se prijavljuje oko 45 slučajeva nasilja u obitelji, tokom praznika taj broj raste i na 60 prijava. Samo u januaru 2016. godine u Hrvatskoj su četiri ženske osobe izgubile živote kao žrtve partnerskoga nasilja, a surova statistika kaže da je na svakih 28 dana jedna žena ubijena od strane nekadašnjeg ili trenutnog partnera.

Poseban je problem tajnost podataka o lokacijama sigurnih kuća: u Hrvatskoj su ti podaci u nekoliko navrata stigli do javnosti. Prije cijelih deset godina, što je bio jedan od prvih slučajeva koji su alarmirali javnost, na internetu je objavljena adresa koju su Autonomna kuća, njene aktivistkinje i

korisnice u tajnosti čuvale cijelih 16 godina. Uslijedilo je brzometno preseljenje žena i djece u stan iznajmljen po tržišnoj cijeni, a da nitko iz grada Zagreba niti drugih nadležnih nije ponudio pomoć niti se angažirao da zaštiti žene i djecu iz skloništa. “To možda ne bi ni trebalo čuditi, ako znamo da je grad Zagreb u proračunu za 2006. godinu za zaštitu životinja izdvojio četiri milijuna kuna, a za zaštitu žena 400.000 kuna”, kazala je tada čelnica Autonomne kuće Neva Tole.

TALIBANI

Nasilnici, inače, neprestano pokušavaju – barem neki od njih – doći do žrtve, prijetnjama i zastrašivanjima,

PESIMISTIČKE PORUKE DRŽAVE

“Očigledno je da za normalno funkcioniranje skloništa za žrtve nasilja treba izdvajati velika financijska sredstva. Tu odgovornost velikim dijelom na sebe preuzimaju djelatnici nezavisnih udruga i aktivisti za ljudska prava – pokretanjem javnih akcija, prikupljanjem sredstava i potragom za inozemnim investitorima. Ipak, postavlja se pitanje zašto se za pitanje koje je inherentno priznato ne samo kao privatni, već i kao javni problem, država sama ne potruži nametnuti kao primarni financijer. Činjenica stoji da je hrvatski budžet rastrgan na mnogo mjesta, no u uređenom društvu zbrinjavanje bolesnih, ugroženih i najslabijih mora biti cilj koji se rješava prije drugih. Znamo da je funkcija sigurnih kuća višestruka i djeluje u cilju općeg dobra. Zato je nevjerojatno da država nema veću potrebu uzeti tu instituciju pod svoje krilo i sustavno financirati njene projekte, kao što to radi s nekim drugim ugroženim socijalnim slojevima putem besplatne zdravstvene zaštite ili javnih kuhinja. To su institucije koje će, nažalost, uvijek nekome biti potrebne, što znači da su to ustanove trajne vrijednosti.

Ono što je vlast dosad uglavnom činila bila je kontrola uvjeta u kojima sigurne kuće djeluju. Neosporno je da za djelovanje sigurne kuće moraju biti zadovoljeni određeni osnovni uvjeti, no zatvaranje skloništa zbog loših ocjena inspekcije s jedne strane, dok se s druge strane država ne trudi osigurati financijska sredstva pomoću kojih bi se skloništa dovela u red i bila u mogućnosti udovoljiti zahtjevima za odobrenje rada te iste vlasti, u najmanju ruku je licemjerno. Tužna je istina da u ovako ranom stadiju razvoja skloništa za žrtve nasilja u Hrvatskoj ne možemo očekivati velike izdatke i da će proći stanovito vrijeme dok se i skloništa ne opreme na onu razinu koja bi bila optimalna za žrtve koje u njima provode svoje vrijeme. Ali, je li odgovor na te nedostatke potpuno onemogućavanje njihovog djelovanja? Je li zaista poruka vlasti da smatra da je ženama koje su žrtve nasilja pametnije vratiti se u nasilne domove i biti sustavno zlostavljane i ponižavane prije nego li biti na sigurnom zaštićenom mjestu gdje mogu u miru isplanirati način na koji će se osamostaliti?”

(Iz rada “Institucija sigurne kuće i zaštita žena žrtava nasilja u obitelji i intimnim vezama u Hrvatskoj – Kako prebroditi probleme u radu i implementirati dobru praksu međunarodne zajednice” autorice Lane Knežević objavljenog 2009, Pravni fakultet Zagreb)

telefonskim pozivima na brojeve SOS-telefona za pomoć žrtvama. Uobičajeno je da se takvi upute da “nestanak” žene prijave policiji, a skloništa uglavnom imaju protuprovalna vrata i prozore i video-nadzor, dok se usluge raznih zaštitarskih firmi ne koriste upravo zbog zaštite tajnosti. I tu ponovo dolazimo do uloge države: rijetki su, poput spomenutog primjera grada Županje, gradovi i općine koji će na raspolaganje dati stanove i kuće za smještaj zlostavljanih porodica: to dobijaju politički podobni, a žrtve ionako nisu u fokusu niti jedne vlasti. U suprotnom, ne bi se moglo dogoditi da – mimo žena koje se u začaranom krugu vrate na početak, nasilniku, pa eventualno odaju gdje su bile zaštićene – podaci o adresama cure u javnost.

Jednako kao što ovih tjedana u javnost cure iz medicinskih ustanova zaštićeni medicinski podaci o ženama koje su namjerile napraviti abortus, pa ih ispred zgrada bolnica spopadaju i maltretiraju “molitelji” (vjernici talibanski) koji misle da bi svijet trebao biti sazdan po njihovim pravilima. Reći će neki dan novi predsjednik Sabora, mostovac Božo Petrov, da u njihove svjetonazore, kao ni u one gej populacije, ne ulazi (svatko ima pravo da se moli i šeta gdje hoće, samo ne u crkvenim portama i dvorištima), kao što se nitko od tih talibanski nastrojenih tzv. vjernika neće pomoliti ni za (tuđe) žrtve ratova, niti za žene i njihovu djecu koji su zlostavljani i kojima je jedina opcija da spas potraže u nekoj sigurnoj kući, ako će takvih uopće biti, s obzirom na sve ovo što se događa posljednjih mjeseci i godina.

Usput, spomenuta bivša ministarka Bernardica Juretić pri spomenutom posjetu vukovarskoj sigurnoj kući uredno se slikala sa šticienicima: crni flor preko očiju fotografiranih zlostavljanih žena i djece nimalo nije zaštitio njihov identitet. A ako ministarki nije bilo jasno, teško da će i drugima ispod njene funkcije – pa makar i u onom radnom vremenu od osam sati, nakon čega problem prepuštaju onima koji “prodaju maglu” – biti jasnije u čemu država treba pomoći i čemu država uopće služi.

TATJANA TAGIROV

Setili smo se tek pre 40 godina

Prvo sklonište za žene žrtve partnerskog nasilja u Evropi otvorila je u Engleskoj Erin Pizi, 1971. godine. Od tada do danas, sve članice Evropske unije kao i sve evropske zemlje imaju ovaj vid zaštite žrtava. Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, sigurne kuće i skloništa za žene i decu predviđene su kao obavezna minimalna mera zaštite za žrtve

Sigurne kuće, skloništa, prihvatilišta, shelters, sve su to izrazi za bilo kakav prostor u kom žrtve nasilja mogu da potraže zaklon, smeštaj i pomoć. Koliko je globalna svest o problemu porodičnog nasilja nova pojava govori podatak da prve sigurne kuće u zapadnom svetu nastaju tek početkom sedamdesetih, a u istočnom devedesetih godina prošlog veka.

Prvo sklonište za žene žrtve partnerskog nasilja u Evropi otvorila je u Engleskoj Erin Pizi, 1971. godine. Od tada do danas, sve članice Evropske unije kao i sve evropske zemlje imaju ovaj vid zaštite žrtava. Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, sigurne kuće i skloništa za žene i decu predviđene su kao obavezna minimalna mera zaštite za žrtve.

Godine 1973. Ishtar Transition Housing Society u Kanadi otvorilo je prvo sklonište, tj. privremenu kuću za žene žrtve partnerskog i porodičnog nasilja. To je ujedno bila i prva sigurna kuća na čitavom severnoameričkom kontinentu. Organizacija koja je otvorila prvu kuću bila je kratkog veka jer je živela od grantova i donacija, sa slabo plaćenim osobljem. Međutim, bili su pokretači pokreta iz kog su se izrodile druge organizacije i skloništa za žene širom cele Kanade.

Prve sigurne kuće u Sjedinjenim Američkim Državama osnovana je

1974. u Bostonu i Atlanti. Malo pre toga u Minesoti je otvorena prva SOS telefonska linija za žene žrtve nasilja. Sistem sigurnih kuća u SAD se jako brzo razvija, pa već tokom sedamdesetih volonteri, osim utočišta, pružaju pravnu i socijalnu pomoć. Problemi su nastajali jer se u sigurnim kućama nije moglo ostati duže od šest meseci, a po isteku tog roka žene su opet bile prepuštene same sebi. Kasnije su nastali brojni programi i fondovi koji nude duži period ostanka i osnaživanje žena nakon odlaska iz sigurne kuće. Za razliku od Evrope gde se lokacije sigurnih kuća uglavnom čuvaju u strogoj tajnosti, današnji trend u SAD jeste da se lokacije kuća ne sakrivaju kako bi se povećala njihova vidljivost u zajednici i prikupila sredstva za njihov opstanak. Koliko su se brzo razvijale sigurne kuće u SAD govori podatak da ih je 1977. bilo 89, a danas ih je više od 2000.

Kada je reč o Aziji, još u feudalnom Japanu budiistički hramovi nazivani Kakekomi Dera služili su kao utočište zlostavljanim ženama i bilo im je omogućeno pravo na razvod. Ipak, moderan sistem sigurnih kuća razvija se tek od 1993. godine, kada je izgrađeno prvo sklonište. Danas ih je trideset u celom Japanu. Iako dele sličnu istoriju, Kineskinje žrtve nasilja prolaze mnogo gore nego Japanke.

Skloništa nisu postojala do kasnih devedesetih, a čak i danas u najmnogoljudnijoj zemlji sveta ima ih manje od deset. Primera radi, u prestonici Pekingu, gradu sa više od 20 miliona stanovnika ne postoji nijedna sigurna kuća.

Kriticizam usmeren na sigurne ženske kuće ide u dva pravca: jedan je taj da se u mnogim zemljama misli kako su one jedina i dovoljna mera za sprečavanje nasilja nad ženama. Drugi problem je taj što ovaj vid zaštite ne pruža žrtvi sve što joj je potrebno u prvom trenutku kada reši da napusti nasilnika. Konkretno, globalni problem skloništa i sigurnih kuća je što ne rade dovoljno na lečenju posttraumatskog stresnog sindroma kod žrtava i ne pružaju sistematičnu psihološki podršku i što je dozvoljeni period boravka prekratak za oporavak žrtve. Ovaj problem lako se može objasniti finansijskim ograničenjima, pa se isto tako može i rešiti.

J. GLIGORIJEVIĆ

Spisak sigurnih kuća i prihvatilišta

Sigurna kuća/ prihvatilište	Sigurnom kućom/ prihvatilištem koordinira	Kontakt telefon za smeštaj u sigurnu kuću/prihvatilište	Radno vreme telefona
Sigurna kuća Novi Sad	Centar za socijalni rad Novi Sad	021/646-57-46 021/210-13-83 021/210-1400 (broj CSR)	pon. – pet. 24h 07:00–14:30 07:00–16:00
Prihvatilište za žrtve nasilja u porodici Kragujevac	Centar za razvoj socijalnih usluga “Knjeginja Ljubica” Kragujevac	034/302-866 034/370-195 (centrala) 065/61-20-490	07:00–23:00 24/7 24/7
Sigurna ženska kuća Zrenjanin	Centar za socijalni rad Zrenjanin	064/64-88-103 064/64-88-104	07:00–19:00 24/7
Savetovalište protiv nasilja u porodici Beograd	Savetovalište protiv nasilja u porodici Beograd	011/2769-466 0800-011-011 (besplatan poziv) 062/30-45-60 (noću)	10:00–18:30 10:00–19:00 19:00–10:00
Prihvatilište za urgentne slučajeve Vlasotince	SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja Vlasotince	016/876-202	10:00–14:00 16:00–22:00
Sigurna kuća Jagodina	Centar za socijalni rad Jagodina	035/822-24-56 (broj CSR) 062/790-517	pon. – pet. 07:30–15:00 07:30–15:00
Sigurna kuća Sombor	Centar za socijalni rad Sombor	025/482-499 (broj CSR)	07:30–15:00
Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja Niš	Uprava za primarnu zdravstvenu, dečiju i socijalnu zaštitu grada Niša	018/521-210 060/55-212-10	08:00–16:00 24/7
Sigurna kuća Pančevo	Centar za socijalni rad Pančevo	0800-100-113 (sos telefon) 013/219-00-72	pon. – pet. 09:00–19:00 pon. – pet. 07:00–19:00
Prihvatilište za žene i decu žrtve nasilja Leskovac	Centar za socijalni rad Leskovac	016/252-494 (broj CSR) 065/25-24-944 065/22-52-494	pon. – pet. 07:00–14:30 24/7 24/7
Sigurna kuća Valjevo	Centar za socijalni rad Valjevo	014/221-114 (broj CSR) 014/224-486 (centrala CSR)	pon. – pet. 07:00–15:00 pon. – pet. 07:00–15:00
Prihvatna stanica pri gerontološkom centru Kikinda	Gerontološki centar (urgentni smeštaj do 7 dana)	0230/434-675, fax. 0230/401-461	07:30–15:00
Sigurna kuća Šabac	Centar za socijalni rad Šabac	015/344-460 lok. 221 (broj CSR)	pon. – pet. 07:00–14:30

*CSR – Centar za socijalni rad

Urednica dodatka: Jovana Gligorijević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Tatjana Tagirov, Jelena Jorgačević Ivana Milanović Hrašovec i Tamara Skroza, **Dokumentacija:** Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Milovan Milenković, **Fotografije:** agencija FoNet i Milovan Milenković, **Grafičko oblikovanje:** Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević

Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta “Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo” koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.